

REGERINGSKANSLIET

Sammanställning av remissyttranden över
Äktenskaps- och
partnerskapsutredningens betänkande
Äktenskap för par med samma kön –
Vigsselfrågor (SOU 2007:17)

Ju2007/3311L2

1. Innehållsförteckning

1. Innehållsförteckning.....	2
2. Förteckning över remissinstanserna.....	2
3. Redovisning av remissyttrandena	4
3.1 Allmänna synpunkter	4
3.2 Ska äktenskap kunna ingås av två personer av samma kön?.....	4
3.3 Vad ska gälla för registrerade partnerskap?	12
3.4 Formerna för ingående av äktenskap	13
3.5 Bör det införas ett gemensamt system för förordnande av vigselförrättare inom trossamfund och borgerliga vigselförrättare samt vilka krav ska ställas på vigselförrättare?	17
3.6 Ska länsstyrelsens beslut om vigselförrättare kunna överklagas?	19
3.7 Frågor som rör vigselförrättare inom trossamfund	19
3.8 Plikt för vigselförrättare att viga personer av samma kön?	21
3.9 Ska domstolarna befrias från uppgiften att förrätta vigslar?	23
3.10 Avgift för vigsel.....	24
3.11 Arvode till vigselförrättare	25
3.12 Frågan om förordnande av borgerlig vigselförrättare för enstaka tillfälle	26
3.13 Vem ska godkänna ogiltiga vigslar?.....	27
3.14 Internationella frågor.....	27
3.15 Övriga synpunkter som förts fram.....	28
4. Övrigt	29

2. Förteckning över remissinstanserna

1. Riksdagens ombudsmän (JO)
2. Hovrätten över Skåne och Blekinge
3. Stockholms tingsrätt
4. Domstolsverket
5. Kammarkollegiet
6. Skatteverket
7. Socialstyrelsen
8. Barnombudsmannen
9. Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning (HomO)
10. Länsstyrelsen i Skåne län
11. Länsstyrelsen i Stockholms län
12. Länsstyrelsen i Västra Götalands län
13. Länsstyrelsen i Västernorrlands län
14. Länsstyrelsen i Örebro län

15. Länsstyrelsen i Gävleborgs län
16. Sveriges Kommuner och Landsting
17. Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet
18. Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet
19. Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet
20. Teologiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet
21. Teologiska fakultetsnämnden vid Lunds universitet
22. Samarbetsnämnden för statsbidrag till trossamfund
23. Sveriges advokatsamfund
24. Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU)
25. Riksförbundet för homosexuella, bisexuella och transpersoners rättigheter (RFSL)
26. RFSL Ungdom
27. Rädda Barnen
28. Sveriges Förenade HBTQ-studenter (SFQ)
29. Nätverket för partnerskap
30. Bevara äktenskapet
31. Humanisterna
32. Föreningen BRIS – Barnens rätt i samhället
33. Riksförbundet Ekumeniska grupperna för kristna homo- och bisexuella samt transpersoner (Riks-EKHO)
34. Svenska kyrkan
35. Sjundedags Adventistsamfundet
36. Svenska Alliansmissionen
37. Svenska Baptistsamfundet
38. Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen (EFS)
39. Evangeliska Frikyrkan
40. Frälsningsarmén i Sverige
41. Grekisk-Ortodoxa Metropolitdömet
42. Serbisk-ortodoxa kyrkan
43. Sveriges Muslimska Förbund
44. Islamic Center i Malmö
45. Förenade Islamiska Församlingar i Sverige
46. Islams Ahmadiyya församling i Sverige
47. Jesu Kristi kyrka av Sista Dagars Heliga
48. Judiska Församlingarnas i Sverige Centralråd
49. Metodistkyrkan i Sverige
50. Svenska Missionskyrkan
51. Svenska Ortodoxa Kyrkan
52. Pingstförsamlingarnas Vigselnämnd
53. Romersk-katolska kyrkan i Sverige
54. Ryska Ortodoxa Kyrkan – Kristi Förklarings ortodoxa församling
55. Ortodoxa och Österländska kyrkors ekumeniska Råd
56. Sveriges Kristna råd
57. Sveriges Muslimska råd

3. Redovisning av remissyttrandena

3.1 Allmänna synpunkter

Domstolsverket har inget att invända mot förslaget.

Socialstyrelsen, Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet och Sveriges Advokatsamfund tillstyrker förslagen.

Barnombudsmannen har inga synpunkter och kan inte se annat än att det inte blir någon skillnad för barnet om han eller hon lever i en familj där samkönade föräldrar har ingått äktenskap jämfört med om föräldrarna ha registrerat ett partnerskap.

3.2 Ska äktenskap kunna ingås av två personer av samma kön?

Utredningen föreslår att äktenskap ska kunna ingås av två personer av samma kön.

JO, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Skatteverket, HomO, länsstyrelserna i Skåne län, Västra Götalands län, Västernorrlands län och Gävleborgs län, Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, Teologiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, RFSU, RFSL, RFSL Ungdom, Rädda Barnen, SFQ, Humanisterna, Riks-EKHO och Judiska Centralrådet i Sverige är positiva till förslaget.

Allmänna synpunkter från dessa remissinstanser är att nuvarande lagstiftning är särbehandlande.

Hovrätten över Skåne och Blekinge, HomO, Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, RFSL och RFSL Ungdom ifrågasätter om inte ordalydelsen i 1 kap. 1 § Äktenskapsbalken kan förenklas. *HomO, Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, RFSL och RFSL Ungdom* föreslår att i stället för att äktenskap ingås ”mellan en kvinna och en man, mellan två kvinnor eller mellan två män” kan anges att äktenskap ingås mellan ”två personer”.

Enligt *HomO* saknas det objektivt godtagbara skäl för att bibehålla äktenskapslagstiftningen såsom exklusiv för heterosexuella.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län anför att en äktenskapsbalk som inkluderar samkönade par är en förutsättning för att inte homo- och bisexuella ska diskrimineras eller utsättas för godtycklig särbehandling. En inkluderande äktenskapsbalk utradar även den osakliga åtskillnad som det särskilda anknytningskravet som anges i 1 kap. 2 § partnerskapslagen utgör.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län och Rädda Barnen menar att det är viktigt att homosexuella föräldrar bör ha möjlighet att låta barnen växa upp inom samma rättsliga samlevnadsform som heterosexuella föräldrar. *Rädda Barnen* anför även att dels kan det ha direkt effekt på barnen i dessa familjer, att uppfatta att samhället godkänner och jämställer deras föräldrar med andras, dels får man anta att en äktenskapsrätt i förlängningen leder till en positiv attitydförändring gentemot samkönade par, vilket givetvis gagnar barnen.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län anför att den s.k. målsättningsparagrafen i regeringsformen (1 kap. 2 §) anger att samhället ska motverka diskriminering på grund av bl. a. sexuell läggning. Att då motsätta sig äktenskap mellan personer av samma kön skulle kunna tolkas som särbehandling av personer som inte valt att leva i en heterosexuell relation. Diskussionen kring äktenskapet som varande en viktig samhällelig institution för barnafödande och barns uppväxt samt att det därför är viktigt att värna om äktenskapet mellan kvinnor och män får anses ohållbar utifrån flera aspekter. Att äktenskapet endast ska vara till för dem som skaffar sig barn har aldrig varit ett krav som förts fram tidigare. Sett utifrån barnens bästa kan man fråga sig varför barn till föräldrar som lever i en homosexuell relation inte ska innefattas av samma lagstiftning som barn som lever med heterosexuella föräldrar. En konsekvens av detta blir att barn till homosexuella särbehandlas och att deras föräldrar inte har samma möjligheter som heterosexuella föräldrar att ge sina barn lika villkor.

Teologiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet gör följande överväganden. Även om det inte följer av Sveriges rättsliga förpliktelser enligt internationella konventioner, finns det goda skäl att hävda att även par med samma kön har rätt att få stöd i lagstiftningen för sin samlevnad på ett sätt som inte framstår som mindre värdefullt än heterosexuella pars samlevnad. Det finns goda skäl för att hävda att samma term "äktenskap" bör användas för två institutioner som har i huvudsak samma rättsverkningar, vilket är fallet med nuvarande lagstiftning. Det bör framhållas att det inom många trossamfund finns en specifik förståelse av äktenskapsbegreppet, som utesluter samkönade relationer. En konsekvens av utredningens förslag är därför att samhällets och trossamfundens förståelse av begreppets möjliga användning i flera fall kommer att skilja sig åt. Detta gäller på många sätt redan idag då många trossamfunds uppfattningar i olika frågor skiljer sig från innehållet i svensk rätt. Därutöver är uppfattningen inom olika religioner om samkönade relationer inte entydig. Äktenskapet som en institution som värnar familjebildning behöver inte nödvändigtvis förbindas med biologisk reproduktion i snäv mening. Nämnden påpekar att förslaget kan få konsekvenser för vissa trossamfunds internationella relationer vilket kan påverka viljan att ansöka om vigselrätt.

Sveriges Advokatsamfund anför att det är fråga om särbehandling när äktenskap inte står öppet för par med samma kön och att denna särbehandling bör undvikas.

RFSL och RFSL Ungdom anför att äktenskap som juridisk definition är till för alla oavsett sexuell läggning. Ett könsneutralt äktenskap ligger i linje med utredarens slutsatser utifrån ett barnperspektiv att ett barn har rätt att inte komma i kläm därför att samhället inte vill tillerkänna vuxna legitimitet på grund av deras sexuella läggning.

Humanisterna anför att lagen om registrerat partnerskap per definition är diskriminerande eftersom den särskiljer människor utifrån sexuell läggning, vilket utredningen inte sett.

Riks-EKHO anser att förslaget är helt i konsekvens med den lagändring som 1920 ändrade äktenskapet som institution, från hierarki byggd på manlig överordning och kvinnlig underordning, till en juridisk likställdhet mellan två jämbördiga personer. Att äktenskapet inte står öppet även för samkönade par innebär en diskriminering.

Judiska Centralrådet i Sverige menar att det som talar för utredningens förslag är att homosexuella par får exakt samma rättsliga skydd som heterosexuella par. Förslaget motverkar diskriminering genom att samhället tydligt markerar att man inte gör någon skillnad mellan homosexuella och heterosexuella i juridisk mening vilket på sikt minskar homofobin. Äktenskap mellan samkönade par är också en viktig social markör.

Svenska Ortodoxa Kyrkan motsätter sig inte förslaget men anför följande. Kanonen och dess regler reglerar levernet inom samfundet och de sju sakramenten, som utövas på samma sätt som förut, och som utformar kyrkans religiösa liv. Reglerna tillåter inte att äktenskap för personer med samma kön offentliggörs genom gudstjänst. Samfundet har dock ingenting emot att det inom andra samfund eller staten utförs vigslar mellan samkönade par.

Nätverket för partnerskap, Aktionskommittén bevara äktenskapet, Svenska kyrkan, Svenska Alliansmissionen, EFS, Evangeliska Frikyrkan, Frälsningsarmén, Jesu Kristi Kyrka av Sista Dagars Heliga och Romersk-katolska kyrkan är negativa till förslaget.

Nätverket för partnerskap anför att utredningen är partisk och att frågan inte är tillräckligt utredd. Det saknas en analys av de tre alternativen äktenskap, könsneutrala äktenskap och partnerskap. Skilda definitioner av äktenskapsbegreppet mellan stat och trossamfund kommer att leda till uppenbara problem. Det är en fördel att lagstiftningen innefattar två tydliga distinkta civilstånd som svarar

mot två skilda institut på familjerättens område. Institutet äktenskap och partnerskap är inte fullt symmetriska, vilket som exempel visar sig i fråga om umgänge, underhåll, vårdnad och arv i en fyrklöverfamilj. Partnerskapet har bidragit till att strukturera den rättsliga materien kring homosexualitet och mångfald underlättar rättstillämpningen. Äktenskapet som ett tvåkönat förhållande mellan man och kvinna är förankrat i alla större kulturer, de stora världsreligionerna, i FN:s deklaration om mänskliga rättigheter, EU-konventionen och EU-stadgan. Utredaren brister i förståelse för äktenskapets kulturella, etiska, religiösa och sociala betydelse.

Aktionskommittén bevara äktenskapet anför att enligt FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna (artikel 16) utgör familjen, byggd på äktenskapet mellan man och kvinna "den naturliga och grundläggande enheten i samhället och äger rätt till skydd från samhället och staten". Om äktenskapet görs könsneutralt kommer barnen med nödvändighet att hamna i bakgrunden. Det finns då inte någon unik, av staten sanktionerad, institution för mamma-pappa-barnrelationen. Enligt Barnkonventionen (artikel 7) har barnet rätt att, så långt det är möjligt, få vetskap om och bli omvårdat av både sin mamma och pappa. Mer än någon annan relation tillgodoser äktenskapet detta behov. Dagens lagstiftning är inte diskriminerande då det finns en tillräcklig, likvärdig rättslig reglering i partnerskapslagen för par av samma kön. En utvidgning av äktenskapsbegreppet öppnar dessutom för möjligheten att begreppet kan leda till krav på ytterligare ändringar, t.ex. att månggifte ska godtas. Äktenskapet har som institution en historia som sträcker sig längre tillbaka än nationalstaten och lagstiftningen. Äktenskapet fanns således som social institution redan innan det blev rättsligt reglerat. Det är därför inte lagstiftaren som har friheten att definiera äktenskapet, utan lagstiftaren kan bara erkänna som äktenskap det som redan är ett äktenskap.

Svenska Alliansmissionen menar att det inte kan anses diskriminerande att man skiljer mellan partnerskap och äktenskap eftersom de två samlevnadsformerna inte är identiska. Att äktenskapet enligt utredningen får anses ha ett högre symbolvärde är ett juridiskt irrelevant resonemang. Det kommer att behöva göras åtskillnad mellan heterosexuella och homosexuella äktenskap eftersom det finns grundläggande skillnader, t.ex. beträffande faderskapspresumtionen. En utvidgning av äktenskapsbegreppet öppnar dessutom för möjligheten att begreppet kan leda till krav på ytterligare ändringar, t.ex. att syskon av samma kön eller månggifte ska godtas. Äktenskapet är en institution som är kopplad till reproduktion och måste därmed avse en relation mellan två personer av olika kön. Det är vidare den enda samlevnadsform som medger faderskapspresumtion och därmed sammanlänkar föräldraskapets tre dimensioner: den biologiska, den juridiska och den sociala. Det förutsättningslösa faderskaps erkännandet innebär för barnet en särskild stabilitet och

trygghet. Argumentet att även homosexuella par, genom assisterad befruktning, kan bidra till reproduktionen har ingen tyngd då sådan reproduktion kräver medverkan av en tredje person. Barnperspektivet har inte beaktats tillräckligt i utredningen. I motsats till utredningen ser Svenska Alliansmissionen svåra komplikationer i att äktenskapet inte ges samma definition juridiskt som religiöst. Detta får även internationella konsekvenser som inte i tillräckligt hög grad beaktats i utredningen. Bl.a. kan det få konsekvenser när det gäller utlandsadoptioner då en könsneutral äktenskapslagstiftning torde medföra en ännu större motvilja mot att bevilja adoption för svenska par, vilket även kommer att drabba heterosexuella par som söker utlandsadoption. Förslaget bidrar även till att fjärma nysvenskar från det svenska samhället då lagstiftningen för många av dessa framstår som obegriplig. Utredningen är bristfällig och en ny parlamentarisk utredning föreslås.

EFS motsätter sig utredningens förslag då det inte är visat att det av jämställdhets- eller diskrimineringskäl är nödvändigt att vidga äktenskapsbegreppet. Utredningen anför rena känslökäl för förslaget, men avfärdar liknande skäl för motsatt uppfattning. Vidare bortser utredningen från betydelsen av den strukturella skillnaden mellan en parbildning med olika kön respektive samma kön. Äktenskapet har en så speciell funktion i samhället att den inte kan fyllas i andra fall än när det är fråga om heterosexuella parförhållanden då barn kan födas inom det heterosexuella äktenskapsramen.

Evangeliska Frikyrkan uppfattar utredningens förslag som en uppluckring av äktenskapsbegreppet. En neutral syn i fråga om samlevnad öppnar upp för äktenskap mellan enkönade syskon och i förlängningen gruppäktenskap. Barnperspektivet har inte beaktats i tillräckligt stor grad. Äktenskapet är i första hand ett förpliktande ramverk av rättigheter och skyldigheter som är utformat för att kunna ta emot barn och ge dem en harmonisk uppväxt. Äktenskapet är en institution som är kopplad till reproduktion och till förpliktelsen att bidra till barnets identitetsskapande, vilket en heterogen miljö ger förutsättning för. Äktenskapet är den enda samlevnadsform som medger faderskapspresumtion och därmed sammanlänkar föräldraskapets tre dimensioner: den biologiska, den juridiska och den sociala. Vidare finns en uppenbar tendens till att på olika områden göra den av samhället proklamerade normen till allenarådande och därmed sätts yttrandefriheten liksom samvetsfriheten i fara. Det som beskrivs som neutralitet och tolerans kan förvandlas till en hårt fundamentalistisk dogm. Förslaget får även internationella konsekvenser som inte i tillräckligt hög grad beaktats i utredningen bl.a. kan det få konsekvenser när det gäller utlandsadoptioner då en könsneutral äktenskapslagstiftning torde medföra en ännu större motvilja mot att bevilja adoption för svenska par, vilket även kommer att drabba heterosexuella par som söker utlandsadoption. Förslaget

bidrar även till att fjärma nysvenskar från det svenska samhället då lagstiftningen för många av dessa framstår som obegriplig.

Frälsningsarmén ifrågasätter behovet av en lagändring då det alltid kommer att behövas två ord för att skilja homosexuell samlevnad från heterosexuell samlevnad, äktenskap, eftersom äktenskapet är en unik företeelse och den enda samlevnadsform som kan bidra till fortplantning. Om en lagändring ska genomföras bör den grunda sig på en parlamentarisk utredning och inte en enmansutredning. En lagändring bör innefatta inte bara den rättsliga formen utan även den verklighet som den rättsliga formen är till för att reglera och skydda. Alla sakförhållanden och konsekvenser av ändringen måste beaktas. Argumenten som framkommer i utredningen är inte tillräckligt underbyggda och barnperspektivet är inte tillräckligt utrett. Vidare har utredaren dragit felaktiga slutsatser av tillgängligt material där gruppen "osäkra" överförts till gruppen "positiva". Materialet är ofullständigt redovisat då uppgift om urvalskriterier och antal på vissa av de redovisade undersökningarna saknas. Utredningen använder lagstiftningen till att ändra människors uppfattning då äktenskapet anses viktigt som värdemätare. Det kan inte anses diskriminerande att skilja mellan partnerskap och äktenskap. Det finns grundläggande skillnader mellan heterosexuell och homosexuell parbildning och att benämna dessa olika är inte särbehandling. Förslaget innebär en urholkning av begreppet äktenskap och öppnar för en familjebildning med fler än två parter. Utredningen har inte utgått från den rättsliga betydelse äktenskapet har för familjebildningen. Förslaget kan ses som ett godtyckligt ingripande eftersom barnet inte kan välja att få växa upp i en familj med mamma och pappa. Det är horribelt att lagstiftningen skulle legalisera ett sådant godtycke. Äktenskapet är i första hand ett förpliktande ramverk av rättigheter och skyldigheter som är utformat för att kunna ta emot barn och ge dem en harmonisk uppväxt. Äktenskapet är den enda samlevnadsform som medger faderskapspresumtion och därmed sammanlänkar föräldraskapets tre dimensioner: den biologiska, den juridiska och den sociala. Förslaget får även internationella konsekvenser som inte i tillräckligt hög grad beaktats i utredningen. Förslaget bidrar även till att fjärma nysvenskar från det svenska samhället då lagstiftningen för många av dessa framstår som obegriplig. Vidare finns en uppenbar tendens till att på olika områden göra den av samhället proklamerade normen till allena rådande och därmed sätts yttrandefriheten i fara.

Jesu Kristi Kyrka av Sista Dagars Heliga anför att äktenskapet är instiftat av Gud och att äktenskapet ska ingås mellan en man och en kvinna. Äktenskapet mellan man och kvinna är även grunden för familjebildning och utgör en naturlig samlevnadsform för att ta emot, vårda och fostra barn. Att genomföra förändringar på förslag av en enmansutredning där rekommendationerna står i strid med det som genom århundraden varit normgivande och allmänt accepterat i många kulturer, kan inte anses förenligt med det ansvar politiska

ledare har att stifta långsiktigt hållbara lagar som har dokumenterad bred förankring hos folket.

Romersk-katolska kyrkan anför att det inte är fråga om diskriminering eller särbehandling när homosexuella inte kan ingå äktenskap. Detta då de homosexuellas funktion och uppgift i samhället inte överensstämmer med situationen för två makar som man och kvinna där de har förmåga att förmedla nytt liv. Vidare anføres att synen på äktenskapet som en förening mellan man och kvinna delas av alla större kulturer i världen och kan sägas höra till mänsklighetens gemensamma arv. Om helt olika uppfattning om äktenskapet skulle få legal status riskerar detta att skapa en kultur där det inte längre är möjligt för människor att förstå det unika goda som äktenskapet innebär, en speciell stabil förening mellan två komplementära personer med potential att skapa nytt liv. Äktenskapet mellan två döpta personer är ett sakrament vilket innebär att det är ett verksamt tecken på det ouplösliga kärleksförbund som finns mellan Kristus och Kyrkan. När det gäller frågan om par av samma kön bör kunna ingå äktenskap så anser Katolska kyrkan att en homosexuell relation per definition aldrig kan utgöra ett äktenskap. Homosexuella relationer saknar de nödvändiga biologiska och antropologiska elementen, nämligen komplementariteten och den prokreativa förmågan. Även äktenskapets värde som social institution härrör från makarnas komplementaritet och förmåga att frambinga en ny generation människor. Detta påverkas inte av att det i den civilrättsliga ordningen inte uppställs något krav på att makarnas sexuella relation ska vara öppen för att ta emot barn eller av att vissa makar inte kan få barn. Förslaget innebär i förlängningen att äktenskapet kan komma att öppnas upp för mer än två parter och frambinga en kultur där äktenskapet har förlorat sin betydelse och ställning, vilket skulle ha förödande konsekvenser för samhället i stort och framför allt för barnen. Vidare anser Katolska Kyrkan att utredningen har alltför stora brister när det gäller analys och objektivitet för att den ska kunna ligga till grund för fortsatta överväganden i fråga om samkönade par ska kunna ingå äktenskap.

Svenska kyrkan, Svenska Baptistsamfundet, Metodistkyrkan i Sverige, Svenska Missionskyrkan, Sjundedags Adventistsamfundet och Sveriges Kristna Råd instämmer i utredningens förslag att föra samman lagstiftningen för äktenskap och partnerskap till en gemensam lag, dock bör ordet "äktenskap" endast användas för att benämna relationen mellan en man och en kvinna.

Svenska kyrkan, Svenska Baptistsamfundet, Metodistkyrkan i Sverige och Svenska Missionskyrkan anför att de betraktar äktenskapet som en del av det borgerliga samhället och inte som ett sakrament. Äktenskapet uppfattas därmed som ett och detsamma oavsett om det ingås genom en borgerlig eller en kyrklig ordning.

Enligt *Svenska Kyrkan* är äktenskap och partnerskap likvärdiga samlevnadsformer. År 2006 infördes en ordning inom Svenska kyrkan för välsignelse över registrerat partnerskap. När det gäller frågan om ordet "äktenskap" bör användas för att även benämna relationer mellan par med samma kön går meningarna inom Svenska kyrkan isär. En majoritet av stiftens förordar att begreppet "äktenskap" förbehålls relationen mellan man och kvinna. Det finns dock en betydande minoritet som förordar att även samkönade par ska kunna ingå äktenskap. Den oenighet som finns har sin grund i att det utifrån teologiska argument är möjligt att resonera på olika sätt. Enligt Kyrkostyrelsen är det angeläget att finna en begreppsbildning som är förankrad i svensk tradition och som olika kyrkor och samfund kan ställa sig bakom. Det finns en lång tradition av att använda begreppet "äktenskap" för relationen mellan man och kvinna och den nya lagen föreslås få namnet "samlevnadsbalk".

Svenska Baptistsamfundet, Metodistkyrkan i Sverige och Svenska Missionskyrkan anför att en gemensam beteckning inte innebär en garanti för lika värde av två skilda samlevnadsformer. En gemensam beteckning kunde i stället vara giftermålsbalk eller samlevnadsbalk. En översättning av ordet giftermål – marriage – mariage – är juridiskt kompatibelt med internationell lagstiftning. Det saknas därmed juridiska skäl eller jämställdhetsskäl för att använda annat begrepp än giftermål. Termen vigsel är genuint kyrklig och i en situation där de flesta gifter sig i kyrkan är det på sikt otänkbart att samhället har en definition och kyrkan en annan.

Sjundedags Adventistsamfundet och Sveriges Kristna Råd anför att äktenskapet är av central betydelse för kyrkorna. På en punkt skiljer sig synen åt då äktenskapet för en del kyrkor är ett sakrament vilket för med sig olika inställning till skilsmässa och omgifte. Kyrkorna inom Sveriges Kristna Råd menar att termen "äktenskap" även framgent ska förbehållas par med olika kön. Det finns anledning att lyssna till kyrkorna i denna fråga. I stället föreslås att termen "samlevnadsbalk" används. Homosexuella ska inte diskrimineras, men kyrkorna anser inte att principen om likabehandling av homosexuella och heterosexuella nödvändigtvis innebär att samma benämning måste användas. Att kalla samlevnaden olika är inte att diskriminera. Det finns en lång tradition att använda ordet äktenskap för relationen mellan man och kvinna. Enligt kyrkornas uppfattning kommer det att behövas två ord i framtiden för att benämna homosexuell respektive heterosexuell samlevnad. Då är det bättre att i lagstiftningen slå fast begrepp som är tydliga och inte diskriminerande. Termen "äktenskap" används även internationellt som benämning för relationen mellan man och kvinna.

3.3 Vad ska gälla för registrerade partnerskap?

Utredningen föreslår att lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap upphävs samtidigt som par med samma kön får möjlighet att ingå äktenskap. Efter det att ändringarna i äktenskapsbalken har trätt i kraft ska ett partnerskap som registrerats här i landet och inte upplösts gälla som ett äktenskap.

Hovrätten över Skåne och Blekinge och HomO delar utredningens förslag att möjligheten att ingå registrerat partnerskap ska avskaffas samtidigt som äktenskapet öppnas för samkönade par. Däremot anser hovrätten att frågan om vad som övergångsvis bör gälla för redan registrerade partner bör bli föremål för ytterligare överväganden.

HomO och *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet* menar att det finns bärande skäl som talar emot den övergångsordning som utredningen föreslagit. *HomO* anför att i vart fall formellt strider den föreslagna övergångsordningen mot innehållet i FN-konventionen angående samtycke till, minimiålder för samt registrering av äktenskap (New York 10 december 1962; SÖ 1964:29). Det kan visserligen hävdas att syftet bakom konventionens krav på båda parternas av fri vilja avgivna samtycke till äktenskap ska anses vara uppnått genom att parterna i ett registrerat partnerskap tidigare samtyckt till att med varandra ingå en samlevnadsform med i allt väsentligt samma rättsverkningar som ett äktenskap. Likväl kan det inte bortses från att registrerat partnerskap och äktenskap, om än närliggande, utgör två skilda rättsliga status-förhållanden (jfr EG-domstolens dom i förenade målen C-122/99 P och CV-125/99 P, D och Sverige mot Europeiska unionens råd, REG 2001 I-4319). Vidare bör beaktas att det i vissa sammanhang skulle kunna uppkomma negativa effekter av internationellt privaträttslig natur av en övergångsbestämmelse som utformats på det sätt utredningen föreslår. Att partnerskap som inte upplösts när partnerskapslagen upphävs ”ska gälla som ett äktenskap”, kan i internationella sammanhang riskera att tolkas på samma sätt som redan skett med de bestämmelser om ett registrerat partnerskaps rättsverkningar som finns i partnerskapslagen idag (3 kap. 1 och 3 §§). Dessa bestämmelser innebär just att partnerskapet ska gälla som ett äktenskap. I det ovan refererade rättsfallet drog EG-domstolen slutsatsen att just därför att ett partnerskap inte är ett äktenskap utan endast är som ett äktenskap så kunde inte gemenskapsrättsliga regler som avsåg äktenskap om makar tolkningsvis utsträckas till att gälla också för partnerskap och partner. Även utanför gemenskapsrättsliga sammanhanget kan liknande situationer tänkas uppkomma. Den föreslagna ordningen, varigenom ett registrerat partnerskap – så som det måste uppfattas – i vart fall i någon mening skulle ”transformeras” till ett äktenskap, innebär ett ingrepp i ett bestående statusförhållande av stor personlig betydelse. Frågan om ett sådant ingrepp kan anses förenligt med rätten till privat- och familjeliv i enlighet med artikel 8 i

Europakonventionen för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, framstår enligt HomO:s uppfattning inte som helt uppenbar. Såväl *HomO* som *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet* påpekar att det finns par som idag lever i registrerat partnerskap men som inte kan tänka sig äktenskapet som samlevnadsform. *HomO* menar att den betydande olägenhet som dessa individer skulle vållas genom att tvingas upplösa sitt partnerskap måste vägas mot de nackdelar som det skulle innebära för det allmänna om dessa pars registrerade partnerskap gavs fortsatt giltighet genom en övergångsbestämmelse vid upphävandet av partnerskapslagen. En övergångsordning bör i stället införas som innebär att partnerskapslagen fortsätter att gälla för dem som redan ingått partnerskap enligt den lagen. Samtidigt bör de registrerade partner som så önskar, beredas tillfälle att genom ett förenklar administrativt förfarande få sitt partnerskap transformerat till ett äktenskap. *Fakultetsnämnden* påpekar att det finns svenska medborgare som ingått registrerat partnerskap utomlands där det torde vara uteslutet att ex lege omvandla sådana registrerade partnerskap till äktenskap i Sverige. Vidare framför Fakultetsnämnden att det hade varit önskvärt att det reflekterats kring alternativet att även framöver ha kvar institutet registrerat partnerskap, vid sidan av äktenskapet enligt nederländsk modell.

Skatteverket efterfrågar ett klargörande vad som bör gälla för registrerade partners som är utflyttade när de nya reglerna träder i kraft. Det kan vara svårt att nå berörda personer med information. Enligt Skatteverket bör ”omregistrering” av civilståndet endast ske för de personer som är folkbokförda på dagen för ikraftträdande. Vidare önskar Skatteverket ett motivuttalande beträffande från vilket datum de berörda personerna ska anses ha samhörighet i folkbokföringen genom sitt civilstånd. Förslagen medför att många förändringar måste göras i folkbokföringsdatabasen, innebärande en uppskattad kostnad om 2 350 000 kr. I kalendertid rör det sig om mellan nio och tolv månader för att anpassa de föreslagna ändringarna i folkbokföringsdatabasen till de föreslagna reglerna. Vidare tillkommer utvecklingskostnad hos de 1 200 aviseringsmottagarna. Därutöver behöver blanketter och broschyrer revideras.

Svenska Alliansmissionen och Evangeliska Frikyrkan motsätter sig den retroaktiva verkan förslaget innebär för redan registrerade partners. *Evangeliska Frikyrkan* menar att utredningen inte beaktat de synpunkter som den grupp av samkönade par som vill bevara partnerskapslagen har fört fram.

3.4 Formerna för ingående av äktenskap

Utredningen föreslår att nuvarande ordning med valfrihet mellan vigsel inom trossamfund och borgerlig vigsel bibehålls.

Länsstyrelserna i Västra Götalands län, Västernorrlands län och Örebro län, HomO, Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, Riks-EKHO, Svenska kyrkan, Frälsningsarmén, Jesu Kristi Kyrka av Sista Dagars Heliga, Judiska Centralrådet i Sverige och Romersk-katolska kyrkan stöder utredningens förslag att nuvarande system ska bibehållas.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län anför att de praktiska problem som utredningen pekar på och som skulle uppstå om bara civiläktenskap skulle tillåtas, såsom att en ny organisation måste byggas upp, sämre tillgänglighet till vigselmöjligheter m.m. är av så väsentlig och avgörande betydelse att nuvarande ordning bör behållas.

Romersk-katolska kyrkan anser att nuvarande ordning respekterar äktenskapets religiösa karaktär.

Riks-EKHO anför att valmöjligheten mellan borgerlig och kyrklig vigsel är djupt folkligt förankrad och det finns en stor efterfrågan även bland samkönade par att kunna ingå juridiskt giltiga äktenskap i det egna religiösa samfundet. När Kanada ändrade sin äktenskapslagstiftning behöll de religiösa samfundet sin hävdvunna vigselrätt.

Svenska kyrkan anför att den kyrkliga vigseln är en värdefull och uppskattad tradition med djup folklig förankring. Vidare är den kyrkliga vigseln en viktig kontaktyta för Svenska kyrkan som folkkyrka. Vidare skulle Svenska kyrkan se att trossamfundet erbjuds möjlighet att med civilrättslig verkan få registrera par med samma kön i kombination med den kyrkliga välsignelsen och att detta kan ske inom ramen för en gudstjänstordning som kyrkan själv bestämmer över.

Hovrätten över Skåne och Blekinge, Kammarkollegiet, Humanisterna, Svenska Baptistsamfundet, Metodistkyrkan i Sverige och Svenska Missionskyrkan förordar en ordning där det enbart är den borgerliga formen av ingående av äktenskap som ger civilrättslig verkan.

Hovrätten över Skåne och Blekinge har som skäl härför anfört i huvudsak följande. Ur lagstiftningssynpunkt betraktas äktenskapet sedan lång tid tillbaka enbart som en civilrättslig relation. Att ingå äktenskap är således från samhällets synpunkt ett rättsligt institut och inte en religiös handling. I konsekvens härmed utgör förrättandet av en vigsel i första hand myndighetsutövning och inte en religiös ceremoni. Detta betraktelsesätt skulle komma till klarare uttryck om endast en borgerlig vigsel ger upphov till ett rättsligt bindande äktenskap. Vidare ger den nuvarande ordningen upphov till en mängd problem. Ett sådant problem är den komplicerade frågan om vigselplikt för trossamfundet och deras vigselförrättare. Hovrätten instämmer i utredningens slutsats att det torde vara en i praktiken

oframkomlig väg att ålägga trossamfunden och deras vigselförrättare en sådan plikt. Fråga är dock om det är godtagbart att makt att utöva myndighet delegeras till organ som inte är beredda att behandla alla dem som önskar gifta sig lika utan vill förbehålla sig rätten att av religiösa skäl särbehandla vissa på grund av kön och sexuell läggning. Detta innebär en negativ särbehandling. Samhället bör inte utan mycket starka skäl sanktionera sådan särbehandling. Genom den ordning hovrätten förordar skulle flera andra frågor som behandlas i betänkandet, såsom vilka kriterier som ska gälla för vigselrätt och vigselbehörighet för trossamfunden och deras vigselförrättare samt vilken myndighet som ska handha dessa frågor lösas. En konsekvens blir också att det skapas garantier för att vigselförrättarna har en uppfattning om äktenskapet som överensstämmer med våra grundläggande värderingar. En ordning med obligatorisk borgerlig vigsel innebär inte att människor berövas möjligheten till en religiös vigselakt, utan endast att de om de vill får genomgå två ceremonier. De olägenheter som uppstår på grund av detta framstår som klart överkomliga. Utredningen har uttryckt farhågor för att en övergång till enbart borgerlig vigsel i samband med införandet av samkönade äktenskap kan leda till negativa reaktioner mot homosexuella. Hovrätten menar att eventuella reaktioner kan motverkas genom informationsinsatser. Utredningen har som skäl för att avstå från obligatoriskt civiläktenskap anfört att en sådan ordning skulle innebära stora praktiska olägenheter från samhälls synpunkt. Hovrätten anser att dessa olägenheter inte bör överskattas och att det under alla förhållanden måste finnas beredskap från samhällets sida att möta medborgarnas ökande önskemål om att vigas borgerligt. Det är rimligt att samhället anordnar och finansierar en organisation som kan handha samtliga vigslar. Med hänsyn till främst den nära kopplingen till folkbokföringsfrågorna framstår det som principiellt mest lämpligt att Skatteverket anförtros uppgiften att förrätta vigslar.

Kammarkollegiet har anfört i huvudsak följande. Av principiella skäl bör myndighetsutövning ske inom ramen för den offentliga förvaltningen. Det gäller i synnerhet myndighetsutövning som ingående berör enskilda individers personliga förhållanden och relationer. Samhället har genom normgivning kopplat rättigheter och skyldigheter till äktenskapet och vigseln har därför ingripande och vidsträckt rättsverkningar för enskilda människor. Formerna för ingående av äktenskap bör därför vara sådana, att det klart och tydligt relaterar till dess civilrättsliga betydelse. Det är även viktigt att samhället håller sig neutralt till olika former av samlevnad och att såväl förfarandet som tillgängligheten när det gäller vigsel blir lika för alla. Genom obligatoriskt civiläktenskap skulle Sverige ansluta sig till en ordning som är vanlig bl.a. i stora delar av Europa. Kammarkollegiet påpekar att det är svårt att i en opinionsundersökning få stöd för annat än nuvarande ordning och att värdet av opinionsundersökningen är beroende av hur frågorna formuleras. De redovisade svaren ger, enligt kollegiets mening, inte

särskilt starka skäl för att behålla nuvarande ordning. De faktorer som de tillfrågade i opinionsundersökningen ansett som viktigast bör, när så önskas, även kunna uppnås inom ramen för en obligatorisk civil vigsel eller genom en efterföljande ceremoniell akt antingen inom ett trossamfund eller i fria former som parterna råder över. Den offentliga förvaltningen skulle komma att påverkas om myndighetsuppgiften att förrätta vigsel inte längre kan delegeras till olika trossamfund. Ett enhetligt förfarande i offentlig regi skulle också skapa möjlighet till betydande administrativa förenklingar samtidigt som en mer rättssäker ordning skulle uppnås. Kammarkollegiet föreslår att det blir en kommunal uppgift att förrätta vigslar om obligatoriskt civiläktenskap införs och att det bör bli en effektiv samverkan mellan folkbokföringsmyndighet och kommuner.

Skatteverket anser av principiella skäl att det vore rimligt att införa obligatorisk borgerlig vigsel, men ser å andra sidan inte problem med utredningens förslag.

RFSU förordar en ordning med civilrättslig registrering. Enligt *RFSU* är uppgiften att viga människor en arbetsuppgift för staten som registrerar både samkönade och olikkönade par. Det är inte befogat att tvinga trossamfund skilda från staten att utföra handlingar som strider mot deras övertygelse, men då är det inte heller befogat att låta dem utöva statlig makt. Att lösa det praktiska kring en övergång till civilrättslig registrering kan inte vara ett argument mot införandet av detta. Andra länder har lyckosamt genomfört förändringar av samma slag. *RFSU* är kritiskt till den undersökning som genomförts och är inte övertygad att den allmänna opinionen skulle motsäga sig ett införande av civilrättslig registrering.

Humanisterna menar att införandet av civiläktenskap skulle tydliggöra att äktenskapet inte i sig är en religiös företeelse. Idag har kyrkan en roll som det saknas grund för då icke-religiösa av tradition ingår äktenskap i kyrkan. Införandet av civiläktenskap öppnar även för utvecklandet av nya traditioner och skapar på sikt ett mognare samhälle där var och en gör livsval, hederliga mot den egna uppfattningen.

Svenska Baptist samfundet, Metodistkyrkan i Sverige och Svenska Missionskyrkan vill principiellt (oberoende av frågan om samkönade äktenskap) hävda att obligatoriskt civilrättsligt giftermål bör införas i Sverige med hänsyn till samhällets respektive kyrkans roll samt då kyrkan är fri från staten. Det bör vara samhällets roll att garantera att giftermålet sker enligt gällande lag samt att svara för laglig registrering. Samfunden är kritiska till utredningens brist på ett reellt alternativ till dagens ordning.

EFS framhåller att för det fall ett utvidgat äktenskapsbegrepp införs bör obligatoriskt civiläktenskap införas. I det fallet kommer staten att

tillämpa ett snävt juridiskt äktenskapsbegrepp utan hänsyn till dess vedertagna innehåll som social institution. Skillnaden mellan de olika definitionerna blir alltför stor. Trossamfunden och staten kan därmed komma att erbjuda vitt skilda saker åt par som önskar manifestera sin samhörighet. Ett obligatoriskt civiläktenskap skulle klargöra detta. Ett obligatoriskt civiläktenskap är även en konsekvens av de upplösta banden mellan stat och kyrka och innebär även att staten åtar sig det fulla ansvaret för den ordning som den genomdrivar utan att förlita sig till personella eller ekonomiska resurser inom samfunden.

3.5 Bör det införas ett gemensamt system för förordnande av vigselförrättare inom trossamfund och borgerliga vigselförrättare samt vilka krav ska ställas på vigselförrättare?

Utredningen anser att det saknas förutsättningar att införa ett gemensamt system för förordnande av alla vigselförrättare. Vidare föreslås att länsstyrelsen ska pröva att en person har de kunskaper och kvalifikationer som behövs för uppdraget innan denne förordnas samt att länsstyrelsen kan uppdra åt kommunen att utföra lämplighetsprövningen.

Kammarkollegiet anser att det bör ske en samordning av länsstyrelsernas och Kammarkollegiets uppgifter när det gäller kontroll av vigsel-förrättarnas kunskaper så att samma krav ställs på samtliga vigselförrättare. Vidare anser Kammarkollegiet att det uttryckligen bör föreskrivas att Skatteverket ska kontrollera att vigselförrättaren är behörig innan vigseln registreras i folkbokföringsregistret och att denna kontroll bör ske direkt mot de uppgifter som finns hos behörighets-utfärdande myndigheter.

Hovrätten över Skåne och Blekinge har ingen erinran mot förslaget, för det fall systemet med valfrihet mellan vigsel inom trossamfund och borgerlig vigsel behålls, att länsstyrelsen liksom idag förordnar borgerliga vigselförrättare.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län, Örebro län och Gävleborgs län är positiva till att alla borgerliga vigselförrättare förordnas av länsstyrelserna.

Länsstyrelsen i Skåne län anför att det inte har framkommit att behovet av någon djupare granskning av lämpligheten är nödvändig. Den som visat intresse för uppgiften att vara vigselförrättare är så insatt i vad uppdraget innebär att någon särskild utbildning eller handledning inte är erforderlig. Det är inte nödvändigt att länsstyrelserna ska ha personliga besök av en blivande vigselförrättare.

Länsstyrelsen i Stockholms län beklagar att utredningen inte föreslagit att uppgiften att förrätta vigslar åläggs kommunerna. Länsstyrelsen finner det grundläggande att den myndighet som förordnar en vigselförrättare också prövar om vederbörande har de kvalifikationer som krävs för uppdraget. Av rättssäkerhetsskäl är det av stor vikt att lagstiftaren åtminstone översiktligt uttalar vilka krav som bör ställas. Möjligheten att förordnas som vigselförrättare riskerar i annat fall att variera över landet.

Länsstyrelsen i Stockholms län och Örebro län tillstyrker förslaget att länsstyrelsen får uppdra åt kommunen att utföra lämplighetsprövningen.

Länsstyrelsen i Stockholms län är positiv till utredningens förslag om författningsreglering av länsstyrelsernas förordnande av vigselförrättare och instämmer i bedömningen av vilka områden som lämpligen bör regleras i förordning.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län stöder utredningens förslag att det bör ankomma på länsstyrelserna att ta ett ansvar för utbildningen av blivande vigselförrättare. Det är dock viktigt att länsstyrelsen får en fri roll i framtagandet av utbildningsmaterial och genomförandet av utbildningen.

Länsstyrelsen i Örebro län menar att det är obehövligt att tillskapa en ordning som ålägger länsstyrelserna ett ansvar för utbildning av blivande vigselförrättare då verksamheten, såvitt känt, fungerar på ett bra sätt. Om ett sådant ansvar införs anses det viktigt att länsstyrelserna får en fri roll i framtagandet av utbildningsmaterial och genomförandet av utbildningen.

Länsstyrelsen i Stockholms län och Västra Götalands län har svårt att se någon anledning till att förordna vigselförrättare tills vidare. En vigselförrättare som förordnas för viss period ska kunna ansöka och förordnas på nytt. Enligt *Länsstyrelsen i Stockholms län* skulle detta underlätta bedömningen av det faktiska behovet av vigselförrättare i länet. *Länsstyrelsen i Västra Götalands län* anför att det tyngst vägande skälet för ett tidsbegränsat förordnande som gäller under en mandatperiod är att det görs en bedömning av vigselförrättarens lämplighet vart fjärde år.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län ifrågasätter vad som avses med att prövningen av vigselförrättare kan uppdras åt kommunen. I förslaget har anförts att prövningen efter delegering främst kommer att bli en fråga för kommunerna och därmed inte leda till något betydande merarbete för länsstyrelserna. Detta antyder att en mer omfattande delegation är möjlig. Länsstyrelsen anser att förslaget bör förtydligas vad gäller att prövningen kan anförtros kommunen.

3.6 Ska länsstyrelsens beslut om vigselförrättare kunna överklagas?

Utredningen föreslår att länsstyrelsens beslut inte längre ska kunna överklagas till regeringen.

Länsstyrelsen i Stockholms län tillstyrker förslaget att länsstyrelsens beslut inte längre ska överklagas till regeringen men ställer sig tveksam till att besluten inte längre ska kunna överklagas. Överprövning bör kunna göras av förvaltningsdomstol, varvid länsrättens beslut inte bör kunna överklagas. Även *Länsstyrelsen i Västra Götalands län* förordar, med hänsyn till demokratiska värderingar, av rättssäkerhetsskäl och med hänvisning till 3 § förvaltningslagen, att länsstyrelsernas beslut ska kunna överklagas och att allmän förvaltningsdomstol blir besvärinstans.

Länsstyrelsen i Örebro län anser att möjligheten att överklaga länsstyrelsernas beslut om förordnande av vigselförrättare ska finnas kvar. Detta med hänsyn till rättssäkerhetsskäl och rådande rättstradition.

3.7 Frågor som rör vigselförrättare inom trossamfund

Utredningen föreslår att Svenska kyrkans ställning ska bli likvärdig med andra trossamfunds och att frågor som rör vigselrätt för trossamfund fortfarande bör prövas av Kammarkollegiet. Enligt utredningen saknas det även skäl att frångå nuvarande ordning beträffande vigsel tillstånd för trossamfunden och förordnande för de enskilda befattningshavarna.

Kammarkollegiet, Länsstyrelsen i Västernorrlands län, Teologiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, RFSU, RFSL, RFSL Ungdom, SFQ, Svenska kyrkan, Svenska Baptistsamfundet, Metodistkyrkan i Sverige och Svenska Missionskyrkan stöder utredningens förslag att Svenska kyrkan behandlas på samma sätt som andra trossamfund.

Svenska kyrkan anser att den numera är ett av många samfund i ett mångkulturellt samhälle varför en särställning inte längre bör finnas. Av praktiska skäl bör den föreslagna övergångsbestämmelsen finnas.

Kammarkollegiet delar utredningens bedömning när det gäller förordnande av vigselförrättare. Förslaget innebär dock ett högst väsentligt utökat offentligt åtagande. För att det nuvarande systemet ska fungera utan alltför omfattande offentlig administration har uppgiften att kontrollera vigselförrättarnas kunskaper i många fall sedan lång tid tillbaka delegerats till trossamfunden själva. För de trossamfund där delegation inte har skett har Kammarkollegiet anlitat lagmännen vid tingsrätterna för att kontrollera om en tilltänkt vigselförrättare har tillräckliga kunskaper om uppdraget. Det är inte

tillfredsställande att den offentliga förvaltningen inte har någon egentlig kontroll av hur kvalitén upprätthålls i de fall kunskapskontrollen delegerats till trossamfunden själva. Det kan inte heller anses försvarbart att kunskapskontrollen i vissa men inte samtliga fall delegerats till trossamfunden, eftersom alla trossamfund bör behandlas lika. Det finns inte kapacitet idag att inom den offentliga förvaltningen genomföra kunskapskontroll, om ett eller flera trossamfund skulle fråntas rätten att i egen regi genomföra kontrollen. Det bör ske en samordning med länsstyrelsernas och Kammarkollegiets uppgifter när det gäller kontroll av vigselförrättares kunskaper. Enligt Kollegiets mening bör det vara en myndighet som utför kontrollen. Det bör även övervägas om behörigheten att förrätta vigsel ska tidsbegränsas med krav på förnyad kunskapskontroll för att vigselbehörigheten ska förlängas. Det är idag inte författningsreglerat att Kammarkollegiet ska föra ett register över de trossamfund som har medgivits vigselrätt och de vigselförrättare som har förordnats inom dessa samfund. Kollegiet föreslår att en sådan reglering sker och att Skatteverket ska kontrollera vigselförrättarnas behörighet mot detta register. Kammarkollegiet utesluter inte att det kommer att krävas betydande investeringar i ett nytt teknikstöd då förslaget att även vigselförrättare inom Svenska kyrkan ska förordnas kommer att innebära nästan en tredubbling av antalet vigselförrättare som förordnas av Kammarkollegiet.

Teologiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet avstyrker förslaget att Svenska kyrkans präster ska förordnas individuellt som vigselförrättare av Kammarkollegiet. I stället bör det vara möjligt för samtliga trossamfund att beviljas vigselrätt och att själva förordna behöriga befattningshavare samt anmäla dessa till Skatteverket. Nämnden delar inte utredningens bedömning att det föreligger risk för att trossamfunden inte ger korrekt underlag till Skatteverket. Denna olägenhet kan undvikas om Kammarkollegiet vid prövning om vigselrätt också prövar om trossamfunden kan redovisa godtagbara administrativa rutiner. Det bör också vara möjligt att återkalla ett trossamfunds vigselrätt om det visar sig att samfundet inte klarar av sina åtaganden. Förslaget om individuellt förordnande av vigselförrättare riskerar också att bli kostsamt då det finns mer än 3 000 präster i Svenska kyrkan.

RFSU anser att trossamfunden enbart ska beviljas vigselrätt om de åtar sig att viga både olikkönade och samkönade par. Det ska således alltid finnas någon befattningshavare inom samfundet som kan viga ett samkönat par, annars ska samfundet fråntas sitt tillstånd.

RFSL och RFSL Ungdom anser att personlig vigselrätt bör införas och att trossamfunden inte ska ansöka om tillstånd. På så sätt ökas inte bara medborgarnas möjlighet att hitta en förrättare som passar just dem, utan också möjligheten för samfund att kunna genomföra juridiskt giltiga vigslar. Ansökan om vigselrätt och eventuellt

vigseltillstånd ska ske hos en och samma myndighet, förslagsvis länsstyrelserna. Detta då myndighetsutövandet bör likställas och därmed bör en myndighet ha helhetsansvaret. Om utredningens förslag går igenom förordar RFSL och RFSL Ungdom att samfunden endast ska beviljas tillstånd om de åtar sig att viga både olikkönade och samkönade par. Det måste således finnas någon befattningshavare som kan viga ett samkönat par.

3.8 Plikt för vigselförrättare att viga personer av samma kön?

Utredningen föreslår att borgerlig vigselförrättare, men inte vigselförrättare i religiöst samfund, ska vara skyldig att viga personer av samma kön.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län, Teologiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, Svenska kyrkan, Svenska Alliansmissionen, Svenska Baptistsamfundet, Frälsningsarmén, Jesu Kristi Kyrka av Sista Dagars Heliga, Judiska Centralrådet i Sverige, Metodistkyrkan i Sverige, Svenska Missionskyrkan, Romersk-katolska kyrkan, Sjundedags Adventistsamfundet och Sveriges Kristna Råd tillstyrker utredningens förslag.

Teologiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet framhåller särskilt vikten av att en enskild vigselförrättares vägran att förrätta en viss vigsel med hänvisning till sin eller trossamfundets trosövertygelse inte ska kunna utgöra grund för sanktioner mot vare sig trossamfundet eller den enskilda vigselförrättaren.

HomO finner inte tillräckliga skäl att motsätta sig förslaget.

Svenska kyrkan framhåller att det är angeläget att inte någon tvingas att handla mot sitt samvete, varför Kyrkostyrelsen instämmer i utredningens förslag. Ett undantag beträffande vigselplikten för trossamfundet är en nödvändig förutsättning för att Svenska kyrkan ska kunna förvalta sin vigselrätt framgent.

Svenska Baptistsamfundet, Metodistkyrkan i Sverige och Svenska Missionskyrkan anser att ur kyrkans synvinkel kan inte samhället kräva vigselplikt då det skulle innebära att samhället bestämmer om, när och med vem kyrkan ska fira gudstjänst. Utifrån bl.a. själavårdande aspekter är det inte självklart att kyrkorna är beredda att alltid stå till förfogande för en kristen vigsel. Redan av detta skäl kan aldrig vigselplikt förekomma i en från staten fri kyrka. Därtill kommer frågan om vilka en sådan eventuell plikt skulle omfatta. Vem som helst kan inte kräva att församlingarna ställer upp på individuella önskemål, som kan stå i strid med vad kyrkan förkunnar, lär och lever. En obligatorisk vigselplikt skulle kräva en omöjlig lagreglering, helt oberoende av diskussionen om samkönade par.

Jesu Kristi Kyrka av Sista Dagars Heliga anför att det måste vara upp till varje trossamfund att definiera förutsättningarna för att använda tilldelad vigselrätt inom ramen för både lagstiftning och trossamfundens kyrkliga tradition.

Judiska Centralrådet i Sverige anser att det skulle strida mot religiösa företrädares övertygelse att åläggas vigselplikt och kan tangera frågan om grundlagstadgad religionsfrihet.

Romersk-katolska kyrkan anför att den inte har möjlighet att ändra den kanoniska rätten och kyrkan kan inte förrätta vigslar i strid med dess bestämmelser. Kyrkan måste därför tillförsäkras rätten att i varje enskilt fall avgöra om en vigsel är förenlig med den kanoniska rätten för att det ska vara möjligt att fortsätta att bistå staten med att förrätta vigslar som har civilrättslig giltighet.

Sjundedags Adventistsamfundet och Sveriges Kristna Råd ställer sig positiva till utredarens slutsats att det inte bör införas någon vigselplikt vare sig för vigselförrättare eller trossamfunden och att detta tydligt ska uttryckas i lagtexten.

Länsstyrelsen i Skåne län, RFSU, RFSL, RFSL Ungdom och SFQ förordar att alla vigselförrättare ska vara skyldiga att viga personer av samma kön. De pekar på att vigselförrättandet är en myndighetsutövning som delegerats till samfunden från staten. Det skulle innebära att trossamfunden kan välja att inte viga personer på grund av deras sexuella läggning. Enligt *Länsstyrelsen i Skåne län, RFSL och RFSL Ungdom* betyder det att lagstiftningen legitimerar diskriminering av homo- och bisexuella personer. *RFSU och SFQ* anser att den föreslagna ordningen är oacceptabel.

RFSL och RFSL Ungdom anser att ekonomiska konsekvenser inte kan få vara ett argument för att tillåta diskriminering. Dessutom bör Sveriges grundläggande inställning vara att diskriminering inte hör hemma i ett demokratiskt samhälle. *RFSL och RFSL Ungdom* är kritiska till den opinionsundersökning som genomförts och menar att det inte är möjligt att tyda den allmänna opinionen utifrån hur frågorna har formulerats. Vidare är ett demokratiskt beslutsfattande inte alltid representativt för befolkningens åsikter i enskilda sakfrågor.

SFQ anser att utredningens farhåga att samfunden inte skulle ansöka om vigselrätt om de ålades vigselplikt inte kan användas som ett argument mot vigselplikt inom trossamfunden. Om scenariot som målas upp inträffar kan det bli inledningen på en process mot införandet av civiläktenskap. För det fall det framkommer att en borgerlig vigselförrättare vägrar viga ett samkönat par borde detta leda till att vigselförrättaren blir av med vigselrätten.

Humanisterna anser att det är oacceptabelt att låta trossamfunden utföra myndighetsutövning då dessa är exkluderande till sin natur. Genom att trossamfunden inte kan tvingas till att förrätta vigslar mellan för dem misshagliga par ska alla andra än staten fräntas rätten att genomföra juridiskt bindande vigslar.

Nätverket för partnerskap föreslår att i stället för könsneutrala äktenskap ska trossamfund som så önskar få rätt att förrätta juridiskt giltiga partnerskap. Den kyrkliga vigselrätten har djup folklig förankring och att avstå från den skulle negativt kunna drabba homosexuella. Utredaren föreslår frivillighet för präster vilket i praktiken kommer att leda till tvång då politiska krav om motsatsen finns. Med ett bibehållet partnerskap undviks alla dessa komplikationer. Samsynen i äktenskapslagstiftningen skulle bevaras och skulle förstärkas om kyrkan erhöll rätt att förrätta registrering av partnerskap.

3.9 Ska domstolarna befrias från uppgiften att förrätta vigslar?

Utredningen föreslår att domstolarna bör befrias från uppgiften att förrätta vigslar och att borgerliga vigslar fortsättningsvis ska förrättas av dem som förordnas av länsstyrelserna.

Hovrätten över Skåne och Blekinge, Stockholms tingsrätt och Länsstyrelsen i Västernorrlands län är positiva till att domstolarna befrias från uppgiften att förrätta vigslar.

Skatteverket vill inte avstyrka förslaget. Verket framhåller dock vikten av att kommunerna tillser att tillräckligt antal vigselförrättare förordnas för att täcka bortfallet och att verksamheten organiseras på ett sådant sätt att vigsel kan tillhandahållas lika snabbt och smidigt som hos domstolarna.

HomO motsätter sig förslaget då en sådan ordning dels skulle påverka samkönade pars praktiska möjligheter att ingå äktenskap högst väsentligt då en fjärdedel av behöriga partnerskapsförrättare skulle försvinna, dels innebära en försämring för de heterosexuella par som vill ingå borglig vigsel då domstolarna är den enda instans som allmänheten alltid kan nå på vanlig kontorstid. Bortfallet av domstolarna som vigselmyndighet kan rimligen inte heller kompenseras av att länsstyrelserna förordnar fler vigselförrättare.

Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet ifrågasätter utredningens förslag. Ingående av äktenskap är en rättshandling av stor betydelse för den enskilda och konstituerande för familjerättslig status och tillhörighet. Den enskilda uppfattar det knappast som främmande att förrättande av vigsel kan ske vid domstol. Utredningens förslag innebär, åtminstone inledningsvis, att tillgången

på borgerliga vigselförrättare minskar, vilket påverkar särskilt samkönade pars möjligheter att ingå äktenskap. Domstolarna är dessutom den enda instans som allmänheten alltid kan nå på vanlig kontorstid

Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet motsätter sig förslaget då denna vigselrätt har en djup historisk förankring. Vidare präglas den av neutralitet och stor flexibilitet.

Nätverket för partnerskap motsätter sig förslaget med hänsyn till den folkopinion som kommit till uttryck i utredningens opinionsundersökning.

3.10 Avgift för vigsel

Utredningen föreslår att trossamfunden ska ha rätt att ta ut avgift för vigsel som förrättas inom samfundet. Vidare föreslås att en avgift ska tas ut för borgerlig vigsel och att avgiften ska betalas in till länsstyrelsen.

Kammarkollegiet har inget att invända mot att trossamfunden får rätt att ta ut avgift för vigsel. Då avgiften tas ut för fullgörandet av en myndighetsavgift, bör storleken på avgiften vara författningsreglerad. Detta hindrar inte trossamfunden från att ta ut en särskild avgift för den ceremoniella delen i vigseln.

HomO har ingen synpunkt på principen att införa en avgift för vigslar. Däremot kan det vara lämpligt att varje länsstyrelse eller kommun själv får avgöra nivån på avgiften. Avgiften kan vara differentierad beroende på om vigselförrättaren erbjuder endast en standardceremoni eller en mer omfattande ceremoni som kräver tid för förberedelser och genomförande.

Länsstyrelsen i Skåne län avstyrker den föreslagna ordningen att en avgift ska betalas in till länsstyrelserna för vigselförrättning. Dels innebär det en utökad arbetsinsats för vilken något resurstillskott inte synes komma ifråga, dels kan det antas att uppgiften blir mer arbetstyngd än vad den motiverar. I andra ärenden är det erfarenhetsmässigt vanligt förekommande att avgift inte betalas in, att påminnelse måste skickas och att avgift kommer in i ett så sent skede att ärendet inte kan behandlas.

Länsstyrelsen i Stockholms län vill att ersättningen för förrättande av vigsel ska avskaffas då uppdraget som vigselförrättare är ett hedersuppdrag. Enligt länsstyrelsens uppfattning är det inte rimligt att omfattande administrativa resurser hos berörda myndigheter ska läggas ned för utbetalning av en ersättning som är av rent symbolisk karaktär. Eventuella direkta kostnader för resa m.m. kan ersättas direkt av paret som avser att ingå äktenskap. För det fall ersättning

fortsättningsvis ska utgå är länsstyrelsen positiv till en arvodeshöjning och att denna finansieras genom en avgift. Avgiften bör lämpligen betalas till Skatteverket och intyg om betald avgift kan utfärdas i samband med hinderprövningsintyg.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län och Örebro län motsätter sig förslaget om en vigselavgift då det inte finns några skäl att göra skillnad på om man gifter sig borgerligt eller i trossamfund. Finansiering bör i stället ske inom ramen för den allmänna beskattningen. Om förslaget införs är det angeläget att länsstyrelserna tillgodoses finansiellt. *Länsstyrelsen i Örebro län* menar även att en avgiftsbeläggning av vigseln medför en onödig administrativ omgång, särskilt om avgiften ska betalas in till länsstyrelserna, vilka inte har någon befattning med vigslarna sedan vigselförrättarna förordnats.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län motsätter sig en avgift för borgerlig vigsel, vilket medför icke obetydliga utökade administrativa uppgifter. I övrigt medför även förslaget utökade åtaganden genom fler förordnanden och mer utbildning/kontroll/tillsyn. Ett avgiftssystem är komplicerat och kostnadskrävande, vilket inte är rimligt i förhållande till de förhållandevis små belopp som ska hanteras. Länsstyrelsen anser att andra alternativ bör utredas så som t.ex. att betala avgiften direkt till vigselförrättaren. I motsats till utredningen anser länsstyrelsen att kostnadstäckning måste ges för de uppgifter som åläggs länsstyrelserna och de kostnader som det medför.

Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet motsätter sig förslaget då det innebär att den som väljer borgerlig vigsel alltid måste betala avgift i motsats till den som väljer kyrklig vigsel. En sådan ordning kan lätt uppfattas som missgynnande. Därtill kan den föreslagna ordningen innebära att kyrklig vigsel uppmuntras.

Nätverket för partnerskap motsätter sig förslaget. Då nätverket föreslår att även trossamfunden ska få registrera partnerskap kommer statens kostnader att minska.

Svenska Alliansmissionen, Svenska Baptistsamfundet, Evangeliska Frikyrkan, Metodistkyrkan i Sverige och Svenska Missionskyrkan motsätter sig förslaget. *Svenska Baptistsamfundet, Metodistkyrkan i Sverige och Svenska Missionskyrkan* finner det orimligt att avgiftsbelägga borgerlig vigsel om samhället vill stödja lagligt reglerade relationer mellan människor och då hinderprövningen är kostnadsfri.

3.11 Arvode till vigselförrättare

Utredningen föreslår att arvodet till borgerliga vigselförrättare höjs.

Länsstyrelsen i Skåne län och Örebro län anser att det är angeläget att den föreslagna arvodeshöjningen kommer till stånd.

Nätverket för partnerskap föreslår att arvodet till borgerliga registrerings- och vigselförrättare höjs.

Svenska Baptistsamfundet, Metodistkyrkan i Sverige och Svenska Missionskyrkan anser att ersättningen till vigselförrättare torde kunna regleras i förordning och ej i lag.

3.12 Frågan om förordnande av borgerlig vigselförrättare för enstaka tillfälle

Utredningen föreslår att borgerlig vigselförrättare endast i undantagsfall ska kunna förordnas för enstaka tillfälle.

HomO, Skatteverket, Länsstyrelsen i Skåne län, Stockholms län, Västra Götalands län och Örebro län motsätter sig förslaget att möjligheten att förordna vigselförrättare för enstaka tillfällen kvarstår.

HomO anser att det kan finns skäl att ifrågasätta om inte möjligheten att förordna förrättare för enstaka tillfällen helt skulle kunna tas bort. Ska möjligheten finnas kvar finns det i vart fall knappast någon saklig grund för att förordna att ett sådant uppdrag ska kunna ges – förutom till personer med viss kvalificerad erfarenhet – just till personer ”med politiska förtroendeuppdrag”.

Skatteverket menar att utredningen inte har anfört några bärande skäl för att vigselförrättare ska kunna förordnas för enstaka tillfällen. Förrättandet av vigsel är en offentligrettslig angelägenhet och de som förordnas till vigselförrättare bör tillhandagå allmänheten löpande.

Länsstyrelsen i Skåne län anför att den praxisändring som nämns i utredningen inte ger utrymme för en rättssäker hantering. Det blir en omöjlig uppgift att på ett rimligt och lämpligt sätt avgöra var förutsättningarna föreligger för att bifalla begäran om förordnande.

Länsstyrelsen i Stockholms län och Örebro län menar att med hänsyn till vikten av att förrättningen ges en officiell prägel och att det klart framgår att förrättaren företräder det allmänna ska denna möjlighet tas bort.

Enligt *Länsstyrelsen i Västra Götalands län och Örebro län* finns ingen saklig grund för att förordna vigselförrättare för enstaka tillfälle, då alla kommuner har så många vigselförrättare förordnade att det täcker behovet.

3.13 Vem ska godkänna ogiltiga vigslar?

Utredningen föreslår att ogiltiga vigslar ska godkännas av domstol i stället för regeringen.

Hovrätten över Skåne och Blekinge och Länsstyrelsen i Västra Götalands län tillstyrker förslaget att uppgiften att godkänna ogiltiga vigslar flyttas från regeringen till de allmänna domstolarna.

Stockholms tingsrätt motsätter sig förslaget och anför att förslaget tillägg i 14 kap. 3 § äktenskapsbalken språkligt inte är begränsat till på grund av formfel ogiltig vigsel. Det som föreslås är en möjlighet att hos allmän domstol på egen ansökan om synnerliga skäl föreligger få ett godkännande av svensk respektive utländsk ogiltig vigsel. Ett sådant godkännande är av offentlighetsrättslig nådekaraktär och därför mindre lämpat att handläggas vid allmän domstol, som i allt väsentligt handlägger tvister mellan parter.

3.14 Internationella frågor

Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet instämmer i utredningens uppfattning att problem av karaktären internationella komplikationer inte ska behöva utgöra hinder för en svensk lagstiftning.

Hovrätten över Skåne och Blekinge menar att 1 kap. 1 § och 3 kap. 1 § lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap kan ges en enklare lydelse än den föreslagna.

Stockholms tingsrätt påpekar att utredningen föreslår att det ska överlämnas till rättstillämpningen att med ledning av allmänna principer om konventionsvänlig tolkning avgöra hur konventionsgrundande författningar ska tillämpas på samkönade äktenskap. Enligt tingsrätten hade det varit värdefullt om utredningen i ett antal typfall närmare analyserat vilka skillnader förslaget innebär i förhållande till äktenskap enligt nuvarande lagstiftning. Det är svårt att bedöma effekterna av utredningens förslag och vad som därmed skulle överlämnas till rättstillämpningen. Oklarheter skapar rättsosäkerhet och kan gå ut över en enhetlig rättstillämpning.

Skatteverket menar att nya generella anknytningskrav för ingående av äktenskap bör införas. Ett generellt krav på tillstånd för vistelse i Sverige i de fall då sådant krävs bör därför införas för att få tillgång till vigsel.

Enligt *RFSU, RFSL och RFSL Ungdom* bör möjligheten att neka par som saknar anknytning till Sverige att ingå äktenskap tas bort.

Personer bör kunna vigas i Sverige oavsett geografisk hemvist. Det blir då en fråga för respektive land att erkänna äktenskapet.

RFSU, RFSL och RFSL Ungdom anser att Sverige bör verka för att andra länder inför könsneutrala äktenskap och att Sverige verkar för en könsneutral tolkning av äktenskap i EG-domstolen. *RFSL och RFSL Ungdom* anser även att Sverige bör verka för att hbt-personers rättigheter i Europa ligger i linje med regeringens utrikespolitik.

RFSL och RFSL Ungdom anser att Sverige bör verka för att NÄF ska bli tillämpligt på äktenskap där makarna har samma kön och att alla nordiska länder inför motsvarande rättsliga lagar. En särskilt särslagstiftande bestämmelse bör inte införas. Praxis bör redan idag innebära att NÄF inte är tillämplig.

3.15 Övriga synpunkter som förts fram

Skatteverket har synpunkter på författningsförslaget. Enligt förslag till lag om ändring i äktenskapsbalken 3 kap. 1 § andra stycket ska hindersprövning begäras hos Skatteverket eller Försäkringskassan. Då Försäkringskassan inte prövar om hinder för äktenskap föreligger utan endast skickar ansökan vidare till Skatteverket i den mån ansökan inkommer till Försäkringskassan är det lämpligt att ta bort dem som behörig mottagare av ansökan.

HomO föreslår att kommunerna på olika sätt ska stimuleras till att förbättra det borgerliga vigselalternativet så att samkönade par ska kunna få samma möjligheter till en mer fullödig vigselceremoni även i praktiken, som heterosexuella par kan få genom att välja att gifta sig inom ett trossamfund. För att höja den kommunala servicen behövs utbildning och handledning. Vidare anser *HomO* att det i föräldrabalken bör införas en bestämmelse om föräldraskapspresumtion för en kvinna, motsvarande den nuvarande faderskapspresumtionen för en man, som vid barnets födelse är gift med barnets mor.

Länsstyrelsen i Skåne län har påtalat att om utredningens förslag genomförs kommer det att kräva resursförstärkning för det utökade arbetet. Detta gäller särskilt storstadslänen.

RFSL och RFSL Ungdom har lämnat synpunkter på ambassadernas vigsselförrättare, asylsökande och flyktingars dokumentation om civilstånd samt på lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall.

Nätverket för partnerskap föreslår att det ska vara möjligt att erhålla dispens från 18-års regeln för ingående av partnerskap. NÄF bör gälla även för partnerskap i samtliga nordiska länder. Vidare föreslås en

översyn av de lagar som reglerar trossamfunden samt påpekas att det finns brister i utredningen då ett antal frågor inte har utretts.

Svenska Alliansmissionen, EFS, Evangeliska Frikyrkan, Frälsningsarmén och Romersk-katolska kyrkan föreslår att den parlamentariska utredningen som riksdagen begärt ska tillsättas då den redovisning som gjorts i utredningen är ofullständig.

4. Övrigt

Följande remissinstanser har avstått från att lämna synpunkter. Sveriges Kommuner och Landsting, Teologiska fakultetsnämnden vid Lunds universitet (tre forskare har i stället inkommit med yttrande), Samarbetsnämnden för statsbidrag till trossamfund, Ortodoxa Österländska kyrkans ekumeniska Råd, BRIS – Barnens rätt i samhället, Grekisk-Ortodoxa Metropolitdömet, Pingstförsamlingarnas Vigselnämnd, Serbisk-ortodoxa kyrkan, Sveriges Muslimska Förbund, Islamic Center Malmö, Förenade Islamiska Församlingar Sverige, Islams Ahmadiyya församling Sverige, Ryska Ortodoxa Kyrkan – Kristi Förklarings ortodoxa församling och Sveriges Muslimska råd.

Utöver remissinstanserna har ett stort antal privatpersoner och sammanslutningar yttrat sig. En stor majoritet av dessa är negativa till utredningens förslag att samkönade par ska kunna ingå äktenskap.